

Stagebrochure Lerarenopleiding Graduate School of Teaching Universiteit Utrecht

Universiteit Utrecht

GRADUATE SCHOOL OF TEACHING (GST)

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Hoofdstuk 1: De lerarenopleiding	5
1.1 Visie op opleiden	5
1.1.1 <i>De relatie tussen theorie en praktijk</i>	5
1.1.2 <i>Uitgaan van concerns van de studenten</i>	5
1.1.3 <i>Leren via reflectie</i>	5
1.2 Studieprogramma's in schema	5
1.2.1 <i>Schema studieopbouw Master</i>	5
1.2.2 <i>Schema studieopbouw Educatieve Minor, Educatieve Module, en Educational Profile</i>	6
Hoofdstuk 2: De stages	8
2.1 Oriëntatiestage	8
2.2 Professional in de Praktijk 1a/b	8
2.2.1 <i>Professional in de Praktijk 1a</i>	8
2.3 Professional in de Praktijk 2	9
2.3.1 <i>Professional in de Praktijk 2</i>	9
2.3.2 <i>Diversiteit instroom in PiP 2</i>	9
2.4 Stages in baanvariant	10
2.4.1 <i>Aanstellingsomvang</i>	10
2.4.2 <i>Klassen en soort onderwijs</i>	11
2.4.3 <i>Begeleiding</i>	11
2.4.4 <i>Praktische zaken</i>	11
2.5 Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG)	11
2.6 De werkwijze van het Stagebureau	11
2.6.1 <i>Oriëntatiestages en ISE stages</i>	11
2.6.2 <i>Stages PiP 1a/b</i>	12
2.6.3 <i>PiP 2</i>	12
Hoofdstuk 3: Speciale opleidingsvarianten	13
3.1 U-TEAch	13
3.2 SOOO: Convenantscholen	13
3.3 Verkort opleidingstraject voor studenten met een (beperkte) tweedegraads lesbevoegdheid	13
3.4 Zij-instroomsubsidie	14
Hoofdstuk 4: Het werk van de stagebegeleider - begeleiding en beoordeling	15
4.1 Praktische kant van het begeleiden	15
4.2 Wat houdt begeleiden van lio's in?	16
4.3 Wat houdt het beoordelen van lio's in?	16
4.4 Ondersteuning Stagebegeleider (sb)	17
Hoofdstuk 5: Het begeleiden van lio's op de universitaire lerarenopleiding	18
5.1 Begeleiding vanuit de lerarenopleiding tijdens de stagevarianten	18
5.2 Uitgangspunten van begeleiding	18
5.3 Begeleidingsvaardigheden	19
Hoofdstuk 6: Contactgegevens	20
Bijlage 1: De stages in schema	22

Inleiding

Er is veel onderzoek gedaan naar de factoren in het onderwijs die het verschil maken voor het leren van leerlingen. De resultaten daarvan laten zien dat de kwaliteit van de docent daarvoor doorslaggevend is. Nu er grote tekorten dreigen aan goed opgeleide leraren wordt er steeds nadrukkelijker naar de universiteiten en hun partnerscholen gekeken om meer studenten op te leiden tot goede docenten. Binnen de Universiteit Utrecht heeft dat geleid tot het instellen van een zogenaamde 'Graduate School' voor de lerarenopleiding waarin vijf schoolvakfaculteiten samenwerken bij het opleiden van hun studenten tot leraar: de Graduate School of Teaching (GST).

Dat is echter maar de helft van het verhaal. Ongeveer de helft van de lerarenopleiding speelt zich af op school. Daar doen leraren-in-opleiding (lio's) ervaring op met lesgeven en met veel van de andere taken van de leraar. Ze worden daarbij begeleid door ervaren leraren die hen helpen de kneepjes van het vak onder de knie te krijgen. De kwaliteit van de school als leeromgeving van de lio is dan ook erg belangrijk voor de ontwikkeling van de student tot leraar.

Binnen de Universiteit Utrecht wordt de opleiding van studenten tot leraar beschouwd als een gezamenlijk project van school en universiteit, waarin beiden een belangrijke rol spelen en ieder zijn eigen verantwoordelijkheid heeft. We zijn blij dat u een bijdrage wilt leveren aan de lerarenopleiding door de stage van een student te begeleiden. We kijken uit naar de samenwerking.

Met deze brochure willen we u informeren over de plaats die de stage inneemt binnen de universitaire lerarenopleiding en de eisen die worden gesteld aan de stages van studenten en aan de stagebegeleiding. Dat is belangrijk, want alleen door duidelijk te zijn over de eisen die de universiteit en opleidingsscholen stellen aan kwaliteit, zijn we in staat om leraren goed op te leiden. In de brochure komt het volgende aan bod:

- In hoofdstuk 1 zetten wij kort de visie uiteen op het opleiden van leraren door de GST en treft u een schematisch overzicht van het Masterprogramma, de Educatieve Minor, de Educatieve Module en het Educational Profile.
- In hoofdstuk 2 worden de omvang en het doel toegelicht van de verschillende stages. Hier vindt u bijvoorbeeld hoeveel lesuren de lio zelfstandig moet geven en wat we van de lio verwachten.
- In hoofdstuk 3 wordt een aantal bijzondere opleidingsgroepen en de subsidie voor zij-instromers behandeld.
- In hoofdstuk 4 beschrijven we wat we van de stagebegeleider verwachten. We starten met de praktische zaken om vervolgens in te gaan op de aard van de begeleiding. Ten slotte geven wij aan hoe de stagebegeleider de stage van de lio kan beoordelen en welke ondersteuning wij daarin bieden, bijvoorbeeld in de vorm van cursussen begeleidingsvaardigheden, die speciaal voor stagebegeleiders ontwikkeld zijn.
- In hoofdstuk 5 geven we informatie over hoe wij de lio's op de universitaire lerarenopleiding begeleiden, gaan we dieper in op onze visie op begeleiden en hoe die is gestoeld op wetenschappelijke inzichten, en geven wij aan welke begeleidingsvaardigheden van belang zijn voor de stagebegeleider.
- In hoofdstuk 6 staan de contactgegevens van o.a. het Stagebureau en andere medewerkers van de GST.

Een student kan de opleiding met een baan combineren; wij spreken dan over de baanvariant of over een aanvullende stage, wanneer de baan niet volledig voldoet aan de vereisten. Een docent die een stagiair(e) van de lerarenopleiding begeleidt, noemen wij stagebegeleider (sb), de stagiair(e) leraar-in-opleiding (lio) en de begeleider vanuit de universiteit noemen we de instituutsopleider (io).

Met ingang van augustus 2018 zijn we gestart met een nieuw curriculum. De eerste stage in het nieuwe curriculum noemen we Professional in de Praktijk (PiP) 1a/b. Studenten die in

augustus 2018 met stage PiP 1a/b begonnen zijn (en hun opleiding in voltijd doen), gaan in februari 2018 verder met stage PiP 2. Studenten die in februari 2017 (of eerder in deeltijd) met de lerarenopleiding begonnen zijn, zijn in augustus verder gegaan met Masterstage 2 in het "oude" (hierna: huidige) curriculum. Dit betekent dat er vanaf februari 2019 geen studenten meer zijn die Masterstage 2 zullen volgen. De belangrijkste wijziging in het nieuwe curriculum is een andere verdeling van het aantal te geven lesuren tussen de stages: een groter aantal lesuren in stage PiP 1a/b en een kleiner aantal lesuren in stage PiP 2. In het eerste deel van het curriculum (de Educatieve Module) ligt de nadruk op de ambachtelijke ontwikkeling terwijl in het tweede deel (de Eerstegraads Module) verdieping centraler staat. In deze stagebrochure worden alle varianten beschreven.

Wij hopen en verwachten dat deze brochure voldoende informatie verschaft over de stages van de GST. Mocht u na het lezen van deze brochure nog vragen hebben, dan vindt u in hoofdstuk 6 onze contactgegevens.

Namens het team van lerarenopleiders,

Prof. Dr. Jan van Tartwijk
Directeur Graduate School of Teaching
Universiteit Utrecht

Els Laroes
Coördinator stages
Graduate School of Teaching
Universiteit Utrecht

Hoofdstuk 1: De lerarenopleiding

1.1 Visie op opleiden

In de Utrechtse lerarenopleiding werken we vanuit een duidelijke visie op opleiden. Hieronder staan drie belangrijke pijlers van die visie.

1.1.1 De relatie tussen theorie en praktijk

Het leerproces in de lerarenopleiding wordt opgevat als een cyclisch proces. Er is steeds een afwisseling tussen het opdoen van ervaringen en het ontwikkelen van theoretische noties of vaardigheden. De opleiding streeft ernaar aan te sluiten bij de ervaringsbasis van de studenten, zodat de theorie geen abstractie blijft, maar een concrete betekenis heeft voor het handelen van de studenten in de context van hun praktijk. In onze visie staat de relatie tussen theorie en praktijk centraal.

1.1.2 Uitgaan van *concerns* van de studenten

Zinvol leren in de lerarenopleiding is bij uitstek mogelijk als er aansluiting is bij de in de praktijk ontstane *concerns* van lio's. Hun *concerns* leren ze zelf herkennen en formuleren, en ze gebruiken ze als anker voor hun leerproces. Op basis van deze *concerns* ontwikkelen ze gericht hun competenties. Als relevante competenties via deze weg niet voldoende aan bod komen, zullen ze in geschikte oefensituaties en (stage-)opdrachten aan bod komen. Daardoor wordt het belang van die competenties voor de lio's duidelijk.

1.1.3 Leren via reflectie

Reflectie speelt een cruciale rol in de wisselwerking tussen praktijk, persoonlijke opvattingen en *concerns* van de student, en de te ontwikkelen competenties. Studenten reflecteren zowel op individueel niveau als in groepen. Door te reflecteren op hun ervaringen, opvattingen en het eigen didactisch en pedagogisch handelen, worden ze zich bewust van hun professionele ontwikkeling en geven ze daar vorm aan. Systematische reflectie vraagt om een leerproces op metaniveau: het leren reflecteren.

1.2 Studieprogramma's in schema

Binnen de Utrechtse lerarenopleiding onderscheiden we de Master¹, de Educatieve Minor, de Educatieve Module en het Educational Profile². De Master leidt tot een eerstegraads bevoegdheid en de andere drie leiden tot een beperkte tweedegraads bevoegdheid³. De eerste stage (Professional in de Praktijk 1a en 1b) is voor alle varianten gelijk. Aanvullend volgen de studenten van de Masteropleiding een tweede stage (Professional in de Praktijk 2). In hoofdstuk 2 worden de details van de verschillende stages beschreven. Daarnaast is er voor bètastudenten de mogelijkheid om een Oriëntatiecursus met een kleine stage te volgen.

1.2.1 Schema studieopbouw Master

Het eenjarige educatieve masterprogramma of het beroepsvoorbereidend deel van het tweejarige educatieve masterprogramma duurt een jaar en heeft een studielast van 60 studiepunten (EC). Het curriculum bestaat uit:

- Professional in de Praktijk 1a/b (20 EC);

¹ We bieden zowel tweejarige masteropleidingen als eenjarige masteropleidingen aan. Studenten stromen door naar een tweejarige masteropleiding na afronding van een bachelor. Om toegang te krijgen tot de eenjarige opleiding, is een afgeronde masteropleiding vereist.

² Dit is als het ware een minor voor masterstudenten bij de bètafaculteit; binnen hun master hebben de studenten vrije ruimte die ze kunnen vullen met een educatief profiel.

³ Beperkte tweedegraads bevoegdheid: onderbouw havo/vwo en vmbo-tl

- Professional in de Praktijk 2 (10 EC);
- Vakdidactiek 1 (5 EC);
- Vakdidactiek 2 (7,5 EC);
- Pedagogiek 1 (5 EC);
- Pedagogiek 2 (2,5 EC);
- Pedagogische keuzecursus (5 EC);
- Overige (algemene) keuzecursus (5 EC).

Tabel 1

Voltijd studieprogramma van de eenjarige Masteropleiding of het beroepsvoorbereidende deel van de tweejarige educatieve Master.

Voltijd programma Masteropleiding			
Semester 1		Semester 2	
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Vakdidactiek 1		Vakdidactiek 2	
Pedagogiek 1		Pedagogiek 2	
Professional in de Praktijk 1a/b		Professional in de Praktijk 2	
		Pedagogische keuzecursus	Overige keuzecursus

N.B.1 Studenten van de tweejarige educatieve master kunnen ervoor kiezen om het praktijkgedeelte halverwege te onderbreken met een half jaar vakinhoudelijke cursussen.

N.B.2 Studenten van de tweejarige educatieve bèta-master Science Education and Communication (SEC) doen hun eerste stage (doorgaans) in deeltijd. Dat wil zeggen dat hun stage verspreid wordt over langere tijd (zie tabel 3).

De cursussen Pedagogiek en Vakdidactiek zorgen voor de verbinding tussen de praktijk en theorie. Tijdens de hoorcolleges van de cursussen Pedagogiek 1 en Vakdidactiek 1 worden didactische thema's behandeld. In aansluitende werkcolleges wordt de vertaalslag naar de praktijk gemaakt. De stages, die de naam Professional in de Praktijk (PiP) hebben gekregen, worden ondersteund door begeleidingsbijeenkomsten die gericht zijn op intervisie, het ondersteunen van het praktijkproces, het ontwikkelen en analyseren van de eigen professionele competentie, het verwerven van begeleidingsvaardigheden en de voortgang van de studie.

In het nieuwe curriculum ligt er meer nadruk op de pedagogische leerlijn, en kiezen studenten ook verplicht voor een pedagogische keuzecursus naast een overige keuzecursus. Daarnaast moeten studenten een vakdidactisch onderzoek uitvoeren tijdens de cursus Vakdidactiek 2 in de eerstegraads module van het programma.

Studenten worden tijdens hun stage ingedeeld in groepen. Deze groepen worden ingedeeld op basis van ervaring, vol- of deeltijdvariant, en stageschool. Op deze manier streven we ernaar om iedere student, zoveel mogelijk, onderwijs op maat te bieden.

1.2.2 Schema studieopbouw Educatieve Minor, Educatieve Module, en Educational Profile

Het studieprogramma voor de Educatieve minor, Educatieve module en het Educational Profile heeft een studiebelasting van 30 EC. Studenten kunnen kiezen tussen een voltijds programma van een half jaar, of voor een deeltijd programma waarbij ze de cursussen uitsmeren over een jaar. Studenten die de Educatieve minor in deeltijd doen, volgen naast hun praktijkopleiding andere cursussen uit het bachelorprogramma.

Tabel 2

Voltijd studieprogramma van de Educatieve minor, Educatieve module en Educational Profile.

Voltijd studieprogramma van de Educatieve minor, Educatieve module en Educational Profile	
Semester 1	
Blok 1	Blok 2
Vakdidactiek 1	
Pedagogiek 1	
Professional in de Praktijk 1a/b	

Tabel 3

Deeltijd studieprogramma van de Educatieve minor, Educatieve module en Educational Profile

Deeltijd studieprogramma van de Educatieve minor, Educatieve module en Educational Profile			
Semester 1		Semester 2	
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Pedagogiek 1		Vakdidactiek 1	
Professional in de Praktijk 1a		Professional in de Praktijk 1b	

Hoofdstuk 2: De stages

Een lio kan bij de lerarenopleiding diverse soorten stages doen. Dat hangt af van de studiefase waarin de lio zich bevindt en de gemaakte keuzes of de persoonlijke omstandigheden van de lio. Het Stagebureau geeft aan bij de schoolopleider welke stage van toepassing is. De verschillende stage-typen worden hieronder toegelicht.

2.1 Oriëntatiestage

Deze stage maakt deel uit van een oriëntatiecursus van tien weken die wordt aangeboden voor studenten met een bètabachelor. Tijdens de stage is de lio ten minste vijf dagen op school. Gedurende deze stage is het de bedoeling dat de lio minimaal een les (of lesdelen, zeker in het geval van 70 minutenroosters) zelfstandig verzorgt. Het doel van de stage is om de student zich te laten oriënteren op het onderwijs en het lerarenberoep. Studenten worden voor deze stage bij voorkeur in trio's onder één stagebegeleider geplaatst.

2.2 Professional in de Praktijk 1a/b

Alle studenten die de master, minor, Educatieve module of het Educational Profile volgen zonder vrijstellingen, doen deze stage. Voor de minor, Educatieve module en het Educational Profile geven de studenten voornamelijk les in de onderbouw, omdat ze hun programma kunnen afsluiten met een beperkte tweedegraads bevoegdheid. Binnen het masterprogramma mogen de lio's zowel in de onder- als bovenbouw stagelopen. Voor masterstudenten in PiP 1a/b gaat de voorkeur uit naar een combinatie van onder- en bovenbouw.

De lio's die een PiP 1a/b stage lopen volgen op maandag onderwijs op de universiteit. Voor de PiP 2 lio's valt het onderwijs van de universiteit op de dinsdag. In de voltijdopleiding kunnen de lio's hun stage-uren verspreid over de rest van de week lopen. In de voltijdopleiding kunnen lio's stage PiP 1a/b ook in een baanvariant doen, zie 2.4. In de deeltijdvariant kunnen de lio's de stage combineren met andere cursussen of een baan.

2.2.1 Professional in de Praktijk 1a

Stage PiP 1a duurt in de voltijdvariant ongeveer tien weken, en in de deeltijdvariant ongeveer een half schooljaar. De lio observeert in totaal 25 lessen en geeft zelfstandig 25 lessen⁴ (of deellessen⁵), waarvan minimaal 10 volledige lessen, in onder- en bovenbouw (zie bijlage 1 voor een overzicht het aantal lessen per stage). Dat betekent dat de lio in voltijd acht dagdelen voor de stage beschikbaar is, en minstens zes dagdelen verspreid over vier dagen op school aanwezig is. In deeltijd is dat ongeveer anderhalve dag (verspreid over twee/drie dagen). Nadat de lio een aantal lessen en schoolactiviteiten heeft geobserveerd, zal de lio zo snel mogelijk lessen (of lesdelen) zelfstandig verzorgen. Verder moet de lio enkele vakdidactische en vakoverstijgende activiteiten uitvoeren.

Het doel van de stage is het leren van de basiscompetenties van een docent: het verzorgen van lessen met verschillende (activerende) werkvormen (zoals instructie, onderwijsleergesprek, individueel werk, samenwerkend leren), de interactie met leerlingen, de primaire pedagogische vaardigheden en het houden van orde. Studenten worden voor deze stage zoveel mogelijk in duo's bij een sectie of team geplaatst, waarbij een vaste docent optreedt als eerste aanspreekpunt/hoofdbegeleider.

2.2.2. Professional in de Praktijk 1b

Deze stage is het vervolg op stage PiP 1a. Tijdens stage PiP 1b moet de lio 25 lessen observeren en 40 lessen zelfstandig verzorgen. In de voltijdvariant loopt de lio stage PiP 1b aansluitend aan

⁴ Onze berekeningen gaan uit van lessen van 50 minuten. Bij kortere of langere lessen kan dit dus worden verrekend.

⁵ Onder deellessen verstaan we een gedeelte van een les, les aan een kleine groep leerlingen en co-teaching.

stage PiP 1a, in een periode van ongeveer 10 weken. In de deeltijdvariant doet de student stage PiP 1b verspreid over een half (school)jaar. Stage PiP 1a en PiP 1b doen de lio's op dezelfde stageschool.

2.2.3. Internship Secondary Education

Een bijzonder soort stage is de zogenaamde Internship Secondary Education (ISE). Deze stage is bedoeld voor studenten die een bètamaster doen en die niet de ambitie hebben om docent te worden, maar zich bezig willen houden met bijvoorbeeld het ontwikkelen van lesmateriaal, vakdidactisch onderzoek of informele educatie, in bijvoorbeeld een wetenschapsmuseum. Het belangrijkste doel van deze stage is om meer zicht te krijgen op de wisselwerking tussen leerling, docent en onderwijsmateriaal.

Tijdens deze stage, die ongeveer tien weken duurt, zijn de studenten twee dagen beschikbaar voor school. Zij observeren veel lessen, ontwerpen lessen en geven enkele deellessen die uitvoerig worden nabesproken en geanalyseerd. Daarnaast zullen zij een grote opdracht krijgen om een les te ontwerpen die door een ervaren docent (de stagebegeleider of een collega) wordt uitgevoerd. Dit stelt hoge eisen aan het ontwerp (onderbouwen en expliciteren van didactische keuzes) en aan de door hen te schrijven docentenhandleiding. De bedoeling is dat zij deze les op video vastleggen en ook nabespreken met de docent die de les heeft gegeven, volgens het format van een 'stimulated recall interview'.

2.3 Professional in de Praktijk 2

Wanneer lio's met goed gevolg stage PiP 1a/b hebben afgerond, kunnen ze in de masteropleiding stage PiP 2 volgen. Na succesvolle afronding van stage PiP 2, en de bijbehorende (keuze)cursussen, ontvangt de lio een eerstegraads bevoegdheid. Lio's kunnen stage PiP 2 ook als betaalde baan doen (zie hiervoor paragraaf 2.4).

2.3.1 Professional in de Praktijk 2

Wanneer lio's de masteropleiding doen, worden ze na stage PiP 1a/b in principe op een andere stageschool geplaatst voor stage PiP 2. Ervaring opdoen op verschillende scholen zorgt ervoor dat het geleerde ook in andere contexten kan worden toegepast (decontextualisering). De lio maakt kennis met meerdere onderwijskundige concepten en schoolculturen en kan als beginnend docent een nieuwe start maken. In de SOOO-variant (zie paragraaf 3.2) en in uitzonderingsgevallen kan hiervan worden afgeweken. (Zie paragraaf 2.6.3 bij het hoofdstuk "De werkwijze van het Stagebureau")

Stage PiP 2 is de individuele eindstage en geldt als basis voor de eerstegraads lesbevoegdheid. Doel van deze stage is dat lio's startbekwame eerstegraads docenten worden, die voldoen aan de competenties zoals deze in de Wet op de Beroepen in het Onderwijs (BIO) zijn vastgelegd. Stage PiP 2 duurt in voltijd ongeveer twintig weken, en in deeltijd ongeveer veertig weken. In stage PiP 2 moeten lio's 60 lessen⁶ zelfstandig lesgeven aan vaste klassen in de bovenbouw. De lio is op alle dagen beschikbaar, met uitzondering van de dinsdag. Als richtlijn is de lio vier dagdelen per week aanwezig op school, verspreid over maximaal drie dagen.

Gelijktijdig aan stage PiP 2 doen de lio's een vakdidactisch onderzoek, als onderdeel van Vakdidactiek 2. Dit onderzoek vindt plaats in de eigen lespraktijk. Studenten die, naast dit vakdidactisch onderzoek, kiezen voor de pedagogische keuzecursus kunnen ook onderzoek doen in het kader van de schooldossiers die sommige scholen aanbieden.

2.3.2 Diversiteit instroom in PiP 2

Met de invoering van een nieuw flexibel curriculum is de diversiteit in instroom in de Eerstegraads module toegenomen. Dat betekent o.a. dat studenten aan hun stage PiP 2

⁶ Onze berekeningen gaan uit van lessen van 50 minuten. Bij kortere of langere lessen kan dit dus worden verrekend.

beginnen vanuit verschillende voortrajecten. Omdat die gevolgen kunnen hebben voor de begeleiding in de startfase van PiP 2, zetten we ze hieronder op een rijtje.

Studenten beginnen met eindstage PiP 2 vanuit verschillende voortrajecten

- Zij hebben voorafgaand aan de Eerstegraads module de Educatieve module gevolgd, als minor- of masterstudent bij de GST, of bij een andere universitaire lerarenopleiding.
- Zij volgen als masterstudent de eenjarige lerarenopleiding leraar VHO of een tweejarige educatieve master.
- Zij hebben geen Educatieve module gevolgd, want zijn zij-instromer of hebben al een tweedegraads bevoegdheid gehaald (via een hbo-opleiding).

Studenten doen de lerarenopleiding in verschillende volgorde

- Zij stromen na de Educatieve module direct door naar de Eerstegraads module en doen hun eindstage PiP 2 aansluitend aan PiP 1b.

Studenten zijn kortere of langere tijd uit de schoolpraktijk geweest

- Tweejarige educatieve Masters hebben veelal een (half) jaar geen stage op school gelopen.
- Studenten hebben buiten het onderwijs gewerkt.

Studenten komen uit verschillende typen scholen

- De overgang van PiP 1 naar PiP 2 tussen scholen die vanuit verschillende onderwijskundige/pedagogische visies werken, is soms groot voor studenten. Het gaat dan bijvoorbeeld om een overgang van een traditionele school naar een school waar in domeinen wordt gewerkt of andersom.

Deze verschillende routes maken de diversiteit tussen studenten die aan de Eerstegraads module beginnen groot is. De diversiteit in instroom heeft consequenties voor de manier waarop studenten met hun eindstage beginnen en de mate van benodigde begeleiding. Scholen zijn gewend om bij een eindstage studenten te ontvangen die vanaf de start zelfstandig klassen overnamen. Met de toegenomen diversiteit in voortrajecten zoals hierboven beschreven, is dat niet meer vanzelfsprekend. We hebben ervaren dat studenten die langere tijd niet in de schoolpraktijk hebben gefunctioneerd, vaak behoefte hebben aan een korte inwerkperiode met iets meer begeleiding. Voor deze studenten organiseren we in de startweek een zogenaamde 'opfrisochtend'. Om de begeleiding goed te laten aansluiten op de beginsituatie van de student, is het belangrijk dat de student zijn specifieke achtergrond en verwachtingen omtrent de begeleiding met de begeleiders op school bespreekt.

2.4 Stages in baanvariant

Zowel de praktijkuren van de cursussen PiP 1a/b als die van de cursus PiP 2 kunnen middels een betaalde baan worden ingevuld. De lio krijgt dan vaak meer verantwoordelijkheden op school dan door de opleiding gevraagd wordt. Vaak betreft het ook meer lesuren.

2.4.1 Aanstellingsomvang

De eisen die aan een baan worden gesteld zijn een minimum van zes lesuren per week omgerekend naar aantal minuten. Bij 70-minuten lessen volstaat bijvoorbeeld vijf uur. In de baanvariant verwachten we een maximale aanstelling van 0.5 fte voor de voltijdsopleiding en een maximale aanstelling van 0.8 fte voor de deeltijdopleiding.

PiP 1a/b heeft een totale studielast van 20 EC en PiP 2 omvat 10 EC. Omdat de omvang van de praktijkcomponent verschilt voor de cursussen PiP 1a/b en PiP 2, zou de aanstellingsomvang van de baan idealiter ook verschillen. Dat zou een maximale aanstellingsomvang betekenen van 0.6 fte bij PiP 1a/b en 0.4 fte bij PiP 2. We realiseren ons dat het voor scholen niet altijd mogelijk zal zijn om dit in te passen. Daarom adviseren we een baanomvang van maximaal 0.5 fte, met de kanttekening dat de student in het tweede deel van de opleiding een zwaardere belasting zal hebben dan zijn medestudenten die de praktijkuren in de stagevariant invullen.

2.4.2 Klassen en soort onderwijs

We verwachten van studenten met een baan dat zij gedurende PiP 1a/b lesgeven in zowel onder- als bovenbouw⁷ en in totaal minstens 65 lessen verzorgen. Van studenten met een baan in PiP 2 verwachten we dat zij ten minste één bovenbouwklas onder hun hoede hebben en in totaal 60 lessen in de bovenbouw geven. Daarnaast verwachten we dat de student een baan heeft in het reguliere voortgezet onderwijs (vmbo-tl, havo, vwo). Andersoortig onderwijs komt alleen in aanmerking wanneer de klasgrootte minimaal 20 leerlingen omvat, de maximale leeftijd van de leerlingen 18 jaar is, en wanneer dezelfde lesmethoden worden gebruikt als in regulier onderwijs.

2.4.3 Begeleiding

Van de stagebegeleider vragen we extra alertheid voor lio's in de baanvariant gedurende de eerste weken van de stage. We verwachten ook bij de baanvariant dat de student een stagebegeleider heeft (die bij het begeleiden van PiP 2 zelf eerstegraads bevoegd is) en geregeld een gesprek met de lio voert over diens ontwikkeling als docent.

2.4.4 Praktische zaken

Praktisch gezien dient rekening gehouden te worden met het feit dat de voltijds startweek⁸ voor alle studenten van de lerarenopleiding verplicht is: de lio dient dan vrijgeroosterd te zijn. Gedurende stage PiP 1a/b is de lio voor de school niet beschikbaar op maandag. Gedurende PiP 2 is de lio niet beschikbaar op dinsdag in verband met bijeenkomsten op de universiteit.

2.5 Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG)

Wettelijk gezien kunnen werkgevers vragen om een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG), voor werknemers in het onderwijs is de VOG zelfs verplicht. Lio's die in dienst zijn van de school zullen dan ook verplicht een VOG aan moeten vragen. Voor stagiair(e)s is een VOG niet wettelijk verplicht, maar de universiteit begrijpt en ondersteunt de beslissing van de scholen die een VOG als voorwaarde stellen voor een stageplaats. Veel scholen vergoeden de VOG.

2.6 De werkwijze van het Stagebureau

Het Stagebureau van de Graduate School of Teaching werft en selecteert de stageplaatsen (soms in samenwerking met de vakdidactici) en onderhoudt daartoe contacten met schoolopleiders en praktijkbegeleiders. De stageplaatsen zijn in principe in regio Midden Nederland. Bij de plaatsing van de studenten op de scholen wordt indien mogelijk rekening gehouden met de voorkeuren en mogelijkheden van de betrokkenen en de levensbeschouwelijke en onderwijskundige identiteit van de school. Het Stagebureau is echter afhankelijk van het door scholen geregistreerde stageaanbod en dit aanbod kan per startmoment verschillen.

2.6.1 Oriëntatiestages en ISE stages

Het Stagebureau selecteert de stageplaatsen voor de oriëntatiestages en de ISE-stages. Deze stageplaatsen worden tijdens de eerste week van de cursus verdeeld onder de studenten, in overleg met de cursuscoördinator.

⁷ Studenten met een baan die de educatieve minor of de educatieve module volgen, geven voornamelijk les in de onderbouw.

⁸ Voor studenten die starten met PiP 1a/b, in augustus de laatste week van zomervakantie regio midden. Voor voltijdsstudenten die in februari starten met PiP 1a/b is dat de eerste week van februari; deeltijdstudenten smeren de startweek uit over twee weken.

2.6.2 Stages PiP 1a/b

De duo-stageplaatsen voor de master-, minor-, en Educational Profile-studenten worden in gezamenlijk overleg tussen het Stagebureau en de vakdidacticus zoveel mogelijk voorafgaand aan de startweek van de lerarenopleiding verdeeld. De schoolopleider ontvangt voorafgaand aan de startweek een bevestiging van het aanbod. Studenten die voor hun stage geplaatst zijn op één van de convenantscholen (zie paragraaf 3.2), worden vóór de startweek hierover geïnformeerd. Het is niet toegestaan om als lio een eigen stageplaats aan te dragen voor stage PiP 1a en/of 1b.

2.6.3 PiP 2

Het Stagebureau deelt (voor zover mogelijk) vóór de zomer- of kerstvakantie de studenten in op een stageschool. Dit gebeurt in samenspraak met de vakdidactici, instituutsopleiders en de coördinator. De lio wordt hierover per mail geïnformeerd. Van de lio wordt verwacht dat hij contact opneemt met de schoolopleider en/of stagebegeleider zodat er een kennismakingsgesprek gepland kan worden.

Het uitgangspunt blijft dat een lio in de stagevariant op twee verschillende scholen stage PiP 1a/b en PiP 2 doet. Er zijn echter twee situaties waarbij hiervan wordt afgeweken. Ten eerste wanneer de lio op een convenantschool de stage loopt. Hierover wordt de lio voorafgaand aan stage PiP 1a/b geïnformeerd. Ten tweede kan er ook van deze regeling worden afgeweken op verzoek. Dit verzoek wordt uiterlijk vier weken voor het einde van stage PiP 1a/b door de lio ingediend bij het Stagebureau. Dit verzoek moet worden ondersteund door: de stagebegeleider, de schoolopleider, de opleider en de vakdidacticus. Alleen met goedkeuring van alle partijen stemt het Stagebureau in met het verzoek. Bij goedkeuring verplicht de student zich om ten minste twee schoolbezoeken met lesobservaties af te leggen op twee verschillende scholen. De student organiseert dit zelf via medestudenten en verwerkt zijn ervaringen in de verslaglegging in het praktijkdossier.

Hoofdstuk 3: Speciale opleidingsvarianten

In dit hoofdstuk worden speciale opleidingsvarianten besproken. Hoewel studenten van deze opleidingsvarianten een ander traject volgen dan studenten uit het reguliere programma, zijn de stage-eisen hetzelfde.

3.1 U-TEAch

Sinds 1998 wordt het Utrecht Teacher Academy (U-TEAch) aangeboden. Deze *honourstrack* binnen het Graduate School of Teaching leidt, net als andere masterprogramma's op voor een eerstegraads lesbevoegdheid. Daarnaast bereidt de opleiding studenten voor op het lesgeven op internationale en/of tweetalige scholen. Het U-TEAch programma wordt alleen in voltijd aangeboden. De opleiding wordt vrijwel geheel in het Engels aangeboden, de voor het programma ontworpen keuzecursussen zijn verplicht en gericht op het lesgeven in internationaal of tweetalig onderwijs. U-TEAch-studenten lopen stage PiP 1a/b op een tweetalige of internationale school in Nederland. PiP 2 wordt verplicht in het buitenland gedaan. De richtlijnen voor de stages zijn dezelfde als die voor studenten uit het reguliere programma, maar het aantal te geven lessen wijkt af. PiP 1a/b is 45 (deel)lessen zo mogelijk boven- en onderbouw en 30 observatielessen. PiP 2 is 80 lessen waarvan tenminste 60 bovenbouw. De U-TEAch-track is vooral aantrekkelijk voor studenten met een internationale achtergrond en/of met interesse in een onderwijs carrière met een internationaal perspectief.

3.2 SOOO: Convenantscholen

In mei 2011 zijn samenwerkingsovereenkomsten met zes scholen voor Voortgezet Onderwijs gesloten, met als doel de samenwerking tussen de GST en de scholen verder te verdiepen. Deze samenwerkingsovereenkomst draagt de naam SOOO (Samen Opleiden, Ontwikkelen en Onderzoeken). De focus ligt op gezamenlijk opleiden, vormgeven aan schoolontwikkeling en het doen van onderzoek naar onderwijs.

In de praktijk betekent dit dat wij zoveel mogelijk van onze studenten, zowel voor de minor- als voor de masteropleidingen bij voorkeur op deze scholen plaatsen. Met deze schoolgebonden groepen kunnen we nog beter inspelen op de verbinding van de theorie met de praktijk en optimaal gebruik maken van de kwaliteiten van de school. De beide stages (PiP 1a/b en PiP 2) worden zo veel mogelijk gedurende de hele opleiding op één school uitgevoerd, zodat studenten alle facetten van deze school en het volledige jaarrooster op deze school meemaken. Door clustering van scholen krijgen studenten ook zicht op de andere scholen en de verschillen die er bestaan in onderwijsorganisaties en onderwijsopvattingen. Binnen deze scholen werken schoolopleiders, stagebegeleiders en instituutopleiders samen als een opleidingsteam, dat zorg draagt voor de ontwikkeling en begeleiding van de studenten. De lio's zijn beschikbaar voor de stage op dinsdag t/m vrijdag, tijdens PiP 1a/b. Op maandag hebben de studenten college op de UU. Tijdens het tweede deel van hun opleiding, hebben studenten onderwijsbijeenkomsten op dinsdag. Dan zijn ze op maandag en woensdag t/m vrijdag beschikbaar voor stage.

3.3 Verkort opleidingstraject voor studenten met een (beperkte) tweedegraads lesbevoegdheid

Studenten die een beperkte tweedegraads lesbevoegdheid hebben behaald in hun vakgebied omdat ze de Educatieve Minor succesvol hebben afgerond, of de Educatieve Module hebben gevolgd, of een lerarenopleiding op het HBO hebben gedaan, en voldoen aan de vakinhoudelijke

toelatingseisen, worden vrijgesteld van het eerste praktijkdeel van de lerarenopleiding (30 EC). Deze studenten kunnen in een verkort opleidingstraject van een half jaar hun eerstegraads lesbevoegdheid behalen. Studenten met een (beperkte) tweedegraads bevoegdheid doen alleen PiP 2 en bijbehorende cursussen. Informatie over PiP 2 is te vinden in hoofdstuk 2.3.1.

3.4 Zij-instroomsubsidie

Voor zij-instromers in het onderwijs bestaat de mogelijkheid om de opleiding te financieren met een subsidie die door de werkgever wordt aangevraagd bij DUO. De opleiding ziet er voor de zij-instromer hetzelfde uit als voor reguliere studenten, maar deze volgt de opleiding als contractant. Bij afronding van de opleiding ontvangt de zij-instromer een bekwaamheidsverklaring. Dit in tegenstelling tot een reguliere student, die een diploma ontvangt.

Voor informatie over de subsidie kunt u terecht op de website van DUO, www.duo.nl (tabblad zakelijk; VO; subsidie zij-instroom). Voor de administratieve afhandeling van de aanmelding van de student kunt u terecht bij de contactpersoon voor zij-instromers, Siska van Gelderen. Haar contactinformatie vindt u in hoofdstuk 6.

Hoofdstuk 4: Het werk van de stagebegeleider - begeleiding en beoordeling

Als stagebegeleider (sb) is het van belang om te weten wat u van ons kunt verwachten. Dit hoofdstuk is daarom gericht op de praktische en inhoudelijke kant van uw begeleiding. Wij geven zo concreet mogelijk aan waaraan uw begeleiding moet voldoen en wij zetten uiteen hoe wij in de lerarenopleiding tegen het begeleiden van leraren in opleiding (lio's) aankijken. Daarnaast geven we informatie over de beoordeling van de lio's.

4.1 Praktische kant van het begeleiden

Voor elke stage geldt dat een lio u nodig heeft voor de begeleiding. Dat houdt in dat u voor de lio bereikbaar bent voor overleg en dat u open bent over uw manier van begeleiden. Verder betekent het dat u enkele lessen en/of klassen overdraagt aan de lio.

Lessen observeren

Voor de oriëntatiestage en stage PiP1a/b geldt dat u lio's gefaseerd in aanraking brengt met lesgeven. U geeft hun de gelegenheid om eerst een aantal lessen te observeren, vervolgens enkele lesdelen te verzorgen en ten slotte het voor de stagevariant vereiste aantal lessen zelfstandig te geven. Tijdens de oriëntatiestage en PiP 1a observeert u alle lessen van de lio; tijdens stage PiP 1b doet u dat in elk geval in het begin. In de loop van de stage kunt u, als de lio dat aangeeft, de klassen gedeeltelijk of geheel overlaten aan de lio. Sommige lio's doen dat eerder dan andere lio's. Alleen in PiP 2 moeten lio's meteen zelfstandig functioneren. De lio kan er, in overleg met u, voor kiezen in het begin enkele lessen door u te laten observeren, of juist pas na een aantal weken. Bij de lerarenopleiding vinden wij het belangrijk dat het leerproces van de lio centraal staat.

Werkbegeleiding rond de lessen

Het behoort verder tot uw taak om uw leslokaal, lesmethoden, lesmateriaal en eventueel een code voor het computernetwerk ter beschikking te stellen aan de lio, en om de lio de kans te geven zich in de organisatie te presenteren. Het is namelijk in elke stage de bedoeling dat de lio allerlei activiteiten meemaakt rond het lesgeven, zoals sectie- en teamvergaderingen, (overleg over) excursies en ook feestelijke aangelegenheden.

Het behoort tot de mogelijkheden dat de lio lesgeeft aan klassen van één van uw collega's. U blijft in dat geval echter verantwoordelijk voor de begeleiding van de lio en het nabespreken van lessen.

Nabespreken

U zult voldoende tijd vrij moeten maken voor het nabespreken van de lessen van de lio of, in het begin, het nabespreken van de door de lio geobserveerde lessen, waaronder die van u. Als de momenten daarvoor enkel 'even tussendoor' of in een pauze zijn, remt dat het leerproces van de lio. Tijdens PiP 2 en –in mindere mate- stage PiP 1b moet het in principe haalbaar zijn om de helft van de door de lio overgenomen lessen als begeleidingstijd voor de lio te reserveren. Lio's nemen immers uw klas en uw lesvoorbereiding grotendeels over. Bij de andere stages zal van compensatie in tijd nauwelijks sprake zijn. We vragen u minimaal een uur per week vrij te maken voor het nabespreken van lessen en andere leerervaringen van de lio, naast de korte besprekingen tussendoor en het beantwoorden van vragen van lio's. Hoe de nabespreking inhoudelijk gestalte moet krijgen, geven wij in de volgende paragraaf aan.

4.2 Wat houdt begeleiden van lio's in?

Het gaat er bij nabespreken om dat u de lio en het leerproces van de lio begeleidt. Tijdens de lerarenopleiding leert de lio om door middel van reflectie op eigen ervaringen en vanuit eigen leervragen te leren. De stagebegeleider (sb) kan een lio stimuleren en waar nodig sturen uit zijn ervaring met wat nodig is voor de ontwikkeling van een lio. Op ervaringen en leervragen krijgt de lio feedback van de instituutsopleiders en de mede-lio's. Tijdens de stage bent u, samen met de eventuele medestagiair(e)s, een belangrijke feedbackgever.

Stappen die gezet kunnen worden in een nabespreking zijn:

1. Stoom afblazen;
2. Agendering;
3. Eigen terugblik van de lio;
4. Doorvragen;
5. Lio laten focussen;
6. Doorvragen;
7. Conclusies trekken;
8. Alternatieven helpen formuleren;
9. Keuze alternatief in concrete termen;
10. Terugblik op het gesprek tot nu toe;
11. Reflectie lio op het leerproces;
12. Vooruitblikken op de volgende les of bespreking.

De achtergronden van deze wijze van begeleiden leest u in hoofdstuk 5.

4.3 Wat houdt het beoordelen van lio's in?

De beoordeling van de stage door de stagebegeleider heeft een prominente plaats in de beoordeling van de bekwaamheden van een lio door de opleiding. Voor stage PiP 1a en voor PiP 1b is er een eindbeoordeling, waarbij een positieve beoordeling van PiP 1a voorwaardelijk is om aan PiP 1b te mogen beginnen. PiP 1b moet zijn afgerond voordat de student mag starten met PiP 2. Voor stage PiP 2 zijn er twee beoordelingen: een tussenevaluatie en een eindbeoordeling. Bij de tussenevaluatie worden verwachtingen rond het succesvol afronden van de stage uitgesproken. Voor studenten die stage PiP 1a en b en/of stage PiP 2 in baanvariant doen, geldt dezelfde beoordelingsprocedure als voor studenten in de stagevariant.

De stagebegeleider verzorgt een eindbeoordeling aan de hand van beoordelingsformulieren. Mede aan de hand van het oordeel van de sb wordt bepaald of de lio klaar is voor het volgende deel van de opleiding (na stage PiP 1a/b), dan wel of hij de opleiding kan afronden (na stage PiP 1b en PiP 2), dus startbekwaam is als respectievelijk tweede- of eerste graads docent. De instituutsopleider heeft de eindverantwoordelijkheid voor de beoordeling.

Voor alle evaluatiemomenten zijn beoordelingsformulieren beschikbaar via de website. De student is verantwoordelijk voor het verstrekken van deze formulieren en het maken van een afspraak.

De evaluatieformulieren worden door de lio opgenomen in zijn praktijkdossier. Op de volgende momenten legt de lio zijn praktijkdossier voor aan zijn instituutsopleider:

- Aan het eind van stage PiP 1a en 1b;
- Halverwege en aan het eind van stage PiP 2.

In het praktijkdossier verzamelt de lio divers materiaal dat inzicht geeft in zijn bekwaamheden als docent. Een belangrijk onderdeel van de 360 graden feedback die vereist is voor het praktijkdossier, zijn de beoordelingsformulieren van de stage. De lio is er voor verantwoordelijk

dat de opleiding ook een getekend exemplaar van de eindevaluatie van de stage ontvangt. De stagebegeleider stuurt het geketende beoordelingsformulier per mail naar de instituutsopleider.

Voor een beschrijving van de inhoud van het praktijkdossier, zie de website van de Graduate School of Teaching (<http://students.uu.nl/teaching/>).

4.4 Ondersteuning Stagebegeleider (sb)

Cursus Begeleidingsvaardigheden

De Graduate School of Teaching van de Universiteit Utrecht biedt de (stage)begeleiders op scholen een training begeleidingsvaardigheden aan. In deze training leert u hoe u lio's zo efficiënt mogelijk begeleidt bij hun ontwikkeling als docent. In de training komen zowel de theorie als de praktijk van het begeleiden aan bod. U oefent met begeleidingsvaardigheden, u wisselt ervaringen uit met begeleiders van andere scholen en u scherpt uw visie op begeleiden aan. Thema's die aan de orde komen zijn: het observeren van leraren vanuit verschillende perspectieven, het voeren van begeleidingsgesprekken (opbouw, vaardigheden), de didactiek van het opleiden van leraren, het beoordelen van aanstaande leraren en opleiden in de school.

De training wordt twee keer per jaar aangeboden aan begeleiders van (aanstaande) docenten en omvat in totaal zes dagdelen.

Kosten

Voor begeleiders die in de cursusperiode studenten van de lerarenopleiding van de Graduate School of Teaching begeleiden, zijn geen kosten verbonden aan deelname aan deze cursus. Voor overige geïnteresseerden bedragen de kosten 750,- euro p.p.. Voorwaarde voor deelname is dat u in de periode dat de training plaatsvindt, ook daadwerkelijk (aanstaande) docenten begeleidt.

Op maat

Naast open inschrijving is het ook mogelijk de cursus op maat aan te bieden op school of binnen een instituut.

Contact

Secretariaat

T 030 253 3224 of 030 253 3400

E onderwijsadviesentraining@uu.nl

W <http://www.uu.nl/onderwijs/onderwijsadvies-training/scholing/voortgezet-onderwijs/coachen-en-gecoacht-worden/leren-begeleiden-van-leraren-in-opleiding>

Hoofdstuk 5: Het begeleiden van lio's op de universitaire lerarenopleiding

In dit hoofdstuk worden de uitgangspunten van en de visie op begeleiden van de lerarenopleiding van de Universiteit Utrecht beschreven. We schetsen wie de lio's begeleiden en op welke manier zij dit doen. Vervolgens geven wij onze visie op het begeleiden van leraren in opleiding en enige theorie met betrekking tot begeleidingsvaardigheden.

5.1 Begeleiding vanuit de lerarenopleiding tijdens de stagevarianten

Op de lerarenopleiding worden de lio's begeleid door twee instituutsopleiders: een lerarenopleider en een vakdidacticus. Het Stagebureau regelt (soms met de hulp van een vakdidacticus) de stageplaatsen. De lerarenopleider of instituutsopleider verzorgt werkgroepen voor de groep lio's waarin uw stagiair(e) zit en voert de beoordelingsgesprekken met de lio. In eerste instantie is hij/zij uw contactpersoon.

Tijdens de oriëntatiestage en de ISE zal de instituutsopleider de stageschool niet bezoeken. Gezien het doel van deze stages is dit ook niet nodig. Tijdens de andere stages (stage PiP 1b en PiP 2) komt de opleider (PiP 1b) en de vakdidacticus (PiP 2) op stagebezoek om een les van de lio bij te wonen en ter plekke na te bespreken. De instituutsopleider leidt deze nabespreking en nodigt u en de eventuele medestagiair(e) uit om ook uw feedback te geven.

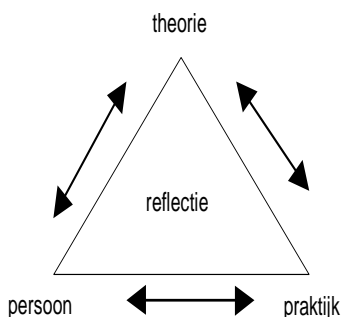
Alle stages worden afgesloten met een eindgesprek. Als basis voor elk (eind)gesprek maakt de lio een praktijkdossier. Hierin zal hij met behulp van allerlei bewijzen, zoals lesplannen en lesmaterialen, zijn ontwikkeling aantonen ten aanzien van de verschillende docentcompetenties en docentrollen. Voor het eindgesprek maakt de instituutsopleider gebruik van de eindevaluatie die de sb heeft ingevuld.

5.2 Uitgangspunten van begeleiding

Uitgangspunt bij de begeleiding van lio's zijn de al eerder opgedane ervaringen buiten de opleiding en de ervaringen uit de praktijksituaties tijdens de opleiding. Deze ervaringen geven de lio aanleiding zelf vragen te stellen. Kennis is in deze benadering iets wat de lio construeert en verbindt met zijn of haar al bestaande kennis en opvattingen. Centraal hierbij staat het begrip 'reflectie'. Daarvoor hanteren wij de volgende definitie:

'Iemand reflecteert als hij of zij zijn of haar ervaringen en/of kennis probeert te herstructureren.'

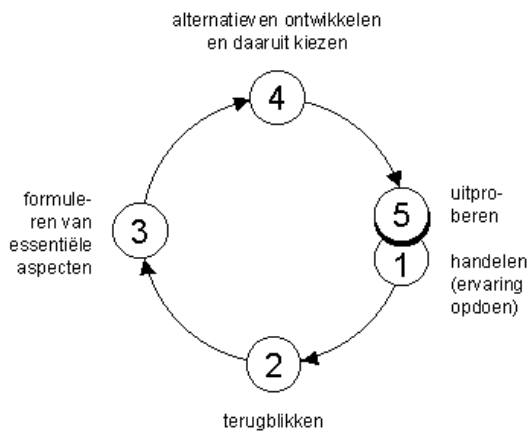
In de opleiding wordt reflectie tevens gezien als de activiteit die de integratie tussen de drie aspecten van het leren van de lio bewerkstelligt. Zie hiervoor Figuur 1.

Figuur 1

Reflectie als integratie van drie aspecten

Hieruit volgt dat reflectie volgens ons systematisch doorlopen dient te worden. In het spiraalmodel voor reflectie zijn volgens Korthagen (1982) vijf fasen in de reflectie te onderscheiden, zie Figuur 2.

Figuur 2
Spiraalmodel voor reflectie

Bij het model hoort een drietal standaardvragen:

1. In fase 1: Wat is er gebeurd?
2. In fase 2: Wat vond ik daarin belangrijk?
3. In fase 3: Tot welke voornemens of leerwensen leidt dat?

De crux van het model zit in fase 3, daar leidt de reflectie tot bewustwording van wat essentieel is voor degene die reflecteert. In fase 2 moet het voorwerk gedaan worden dat het mogelijk maakt (in fase 3) tot de kern van de vraagstelling te komen. Het zorgvuldig doorlopen van fase 2 en 3 helpt bij het formuleren van alternatieven (fase 4).

5.3 Begeleidingsvaardigheden

We vatten het begeleiden van reflectieprocessen op als het ondersteunen van de lio bij het doorlopen van de reflectiespiraal (zie figuur 1.2). Om dit op een goede manier te kunnen doen, is het belangrijk dat de stagebegeleider (sb) beschikt over diverse vaardigheden. Hieronder beschrijven we kort de belangrijkste van deze vaardigheden, gerangschikt naar de fasen van de reflectiespiraal. Een aantal vaardigheden, zoals acceptatie en empathie, blijft ook in de volgende fasen van het begeleidingsgesprek belangrijk.

Omdat het niet gemakkelijk is vaardigheden uit een boekje te leren, verwijzen we nogmaals naar de trainingen in begeleidingsvaardigheden, die de Graduate School of Teaching verzorgt (zie hoofdstuk 4, paragraaf 4).

Fase 1 Helpen creëren van een geschikte leerervaring.

Fase 2 Terugblikken

Hierbij zijn de volgende zaken van belang:

<i>Acceptatie</i>	De sb aanvaardt de aanstaande leraar als persoon en accepteert diens ontwikkelingsfase.
<i>Empathie</i>	De sb probeert zich in te leven in het gevoel van de lio en creëert een gevoel van veiligheid bij de ander.
<i>Concretiseren</i>	De sb probeert problemen, dingen die goed zijn gegaan of opmerkelijke zaken die in de les zijn voorgevallen, specifiek te maken. Een instrument bij het concretiseren van een gebeurtenis kan de onderstaande tabel zijn (Tabel 4).

Tabel 4

Concretiseervragen bij fase 2

Wat was de context?	
0. Wat wilde ik?	5. Wat wilden de leerlingen?
1. Wat voelde ik?	6. Wat voelden de leerlingen?
2. Wat dacht ik?	7. Wat dachten de leerlingen?
3. Wat deed ik?	8. Wat deden de leerlingen?

Echtheid

Bij echtheid gaat het erom dat de sb zich bewust is van de eigen gevoelens, deze kan herkennen en ermee om kan gaan. Dit is een vaardigheid die nauw samenhangt met acceptatie.

Fase 3 Formuleren van essentiële aspecten

Feedback

De sb beschrijft het concrete gedrag van de lio in een situatie en geeft vervolgens een interpretatie van hoe het gedrag op hem of haar overkwam. Daarbij is het belangrijk dat de sb feedback geeft via een ik-boodschap en dat feedback aansluit bij de mogelijkheden van de lio.

Confronteren

De sb benoemt een spanningsveld tussen verschillende aspecten van het gedrag van een lio. Er kan bijvoorbeeld een verschil zijn tussen wat een lio vertelt over zijn gedrag in de klas en wat hij in werkelijkheid doet. De sb kan de lio wijzen op het verschil of vragen stellen, zodat de lio zich bewust wordt van de discrepantie.

(Helpen) generaliseren

De sb helpt de lio om een patroon te ontdekken dat zich vaker voordoet dan alleen in deze specifieke situatie.

Hier-en-nu gebruiken

De sb maakt gebruik van de situatie zoals die is tijdens het gesprek; er kan een parallel zijn met de situatie in de klas.

Helpen expliciteren

De sb helpt de lio zelf de essentie in een gesprek te expliciteren. Daarbij kan de sb ondersteunen door een samenvatting te geven.

Fase 4 Alternatieven ontwikkelen en een keuze maken

Alternatieven bepalen

De sb helpt de lio om zelf meerdere oplossingen te formuleren. De sb ondersteunt hierbij door er op te letten dat de alternatieven voldoen aan de volgende criteria:

- Concreet;
- Realistisch;
- Passend bij de lio.

Hoofdstuk 6: Contactgegevens

- *Bezoekadres Graduate School of Teaching Universiteit Utrecht*

M.J. Langeveldgebouw, Heidelberglaan 1, 3584 CS Utrecht
Postadres: Postbus 80.127, 3508 TC Utrecht
E-mail: gst@uu.nl

- *Stagebureau*
Anne Hak
T 030 – 253 1712
E stagebureau.gst@uu.nl
- *Contactpersoon zij-instroom (subsidie)*
Siska van Gelderen
T 030 - 253 1712
E S.vanGeldereren@uu.nl
- *Coördinator opleidingsscholen*
Joke Rentrop-Weij
E J.S.Rentrop@uu.nl
- *Cursuscoördinator stages PiP 1a/b en PiP 2*
Els Laroës
E E.Laroës@uu.nl
- *Stagebrochure & beoordelingsformulieren*
<http://students.uu.nl/teaching/leraar-voorbereidend-hoger-onderwijs/onderwijs/stage>
- *Informatie cursus begeleidingsvaardigheden*

Secretariaat
T 030 253 3224 of 030 253 3400
E onderwijsadviesentraining@uu.nl
W <http://www.uu.nl/onderwijs/onderwijsadvies-training/scholing/voortgezet-onderwijs/coachen-en-gecoacht-worden/leren-begeleiden-van-leraren-in-opleiding>
- *Informatie studentenpagina's (studieschema's)*
Link: www.students.uu.nl/teaching

Bijlage 1: De stages in schema

Soort stage	Aantal lessen	Duur	Aantal studenten
Stage PiP 1a Voltijd (10 EC)	50 uur ¹ stage, waarvan 25 uur observeren en 25 uur² zelfstandig lesgeven. Masterstudenten (bij voorkeur in onder- en bovenbouw) <i>en</i> bachelorstudenten die de minor (in de onderbouw) in voltijd doen.	Start in augustus (duurt tot half november), of in februari (tot eind april), tien weken. Studenten zijn zes dagdelen op school en op alle dagen behalve maandag beschikbaar.	2
Stage PiP 1b Voltijd (10 EC)	65 uur stage, waarvan 25 uur observeren en 40 uur zelfstandig lesgeven. Studenten als bij PiP 1a voltijd.	Start half november (tot februari), of eind april (tot juli), tien weken. Beschikbaarheid school zoals bij PiP 1a voltijd.	2
Stage PiP1a Deeltijd (10 EC)	Aantal uren zoals bij PiP 1a voltijd. Masterstudenten deeltijd (bij voorkeur in onder- en bovenbouw), bachelorstudenten die de minor (in de onderbouw) in deeltijd (lint) volgen <i>en</i> SEC ³ -studenten bèta.	Start augustus of februari, duur twintig weken. Beschikbaarheid school verschilt per vak: zie pagina 2	2-3
Stage PiP1b Deeltijd (10 EC)	Aantal uren zoals bij PiP 1b voltijd. Studenten als bij PiP 1a deeltijd.	Start augustus of februari, duur twintig weken. PiP 1a en 1b deeltijd samen één jaar (2x20 weken).	2-3
Stage PiP 2 (15 EC)	100 uur zelfstandig lesgeven, waarvan 60 lesuur in de bovenbouw. Masterstudenten in vol- en deeltijd die eerder Masterstage 1 hebben afgerond en dus in de overgangsregeling vallen.	Start in augustus, duur twintig weken (voltijd). Studenten zijn op alle dagen behalve dinsdag beschikbaar voor school.	1

Stage PiP 2 (10 EC) Vanaf februari 2019	60 uur zelfstandig lesgeven aan vaste klassen in de bovenbouw, na een korte inwerkperiode. Masterstudenten vol- en deeltijd die stage PiP 1 a/b hebben afgerond in het nieuwe curriculum.	Start augustus of februari, twintig weken (voltijd) of veertig weken (deeltijd). Studenten zijn op alle dagen behalve dinsdag beschikbaar voor school.	1
OOP (7,5 EC)	Zeven stagedagen (te verdelen over dagdelen) waarvan 3-5 lesuren zelfstandig lesgeven. Bachelorstudenten in de bèta schoolvakken	Start half november (tot februari), of in februari (tot eind april), tien weken . Stagetijden in overleg bepalen met de student. De studenten zijn op woensdagmiddag en vrijdagochtend op de universiteit en volgen daarnaast nog een andere cursus.	2-3
ISE (15EC)	De student is ca. één dag per week op de school aanwezig (in totaal ca. 160 schoolcontacturen). In die tijd voert de student een analyse/ontwikkelopdracht uit in het belang van de schoolorganisatie. De analyse/ontwikkelopdracht wordt geformuleerd door school in overleg met de student. Masterstudenten SEC ³ die een onderzoeks- <i>track</i> doen	Start augustus, duur twintig weken . Stagetijden in overleg bepalen met de student.	1-2

¹ Onze berekeningen gaan uit van lessen van 50 minuten. Bij kortere of langere lesuren kan dit dus worden verrekend.

² Het gaat om **25 (deel)lessen**, waarvan **minimaal 10 volledige lessen**. Onder deellessen verstaan we een gedeelte van een les, les aan een kleine groep leerlingen en co-teaching.

³ SEC= tweejarige Master Science Education and Communication